

Trka pisaca sa vještačkom inteligencijom

Debata o autorskim pravima i saradnji izdavača u regionu održana treće večeri 17. Međunarodnog podgoričkog sajma knjiga i obrazovanja u Podgorici

Debata o autorskim pravima

Foto: Jelena Kontić

Jelena Kontić

Podgorička inicijativa, poput deklaracije kojom bi se radilo na rješavanju problema autorskih prava sa kojima se danas susreću književni izdavači, mogla bi doprinijeti saradnji regionalnih izdavačkih kuća, organizatora sajmova knjiga, ali i promociji i kvalitetu književne scene, sa tendencijom da u budućnosti to bude relevantno udruženje koje bi okupljalo većinu regionalnih subjekata na tom polju.

To je ideja i zaključak debate o autorskim pravima i saradnji izdavača u regionu koja je održana treće večeri 17. Međunarodnog podgoričkog sajma knjiga i obrazovanja u Podgorici.

Neka od pitanja koja su pokrenuli učesnici diskusije su pozicija autora, autentično stvaralaštvo, njegova poenta ukoliko nije zaštićeno, ali i "trka pisaca sa vještačkom inteligencijom"... Kao ključna pitanja su i da li digitalni mediji ugrožavaju tradicionalno izdavaštvo, da li će u budućnosti uopšte biti moguće razlučiti originalni od falsifikovanog teksta, da li i kako doba ubrzanog tehnološkog razvoja otežava posao izdavačima, te gdje je autor

u svemu tome. Istovremeno, to su i pitanja o kojima se diskutuje na globalnom nivou, u izdavačkim i književno-umjetničkim krugovima.

U razgovoru panel diskusiji na temu autorskih prava i saradnje izdavača sa prosto- ra ex-Jugoslavije, učestvovali su direktor izdavačke kuće Clio **Zoran Hamović**, direktor izdavačke kuće Arhipelag **Gojko Božović**, direktor izdavačke kuće Međunarodni centar za mir **Ibrahim Spahić**, direktor izdavačke kuće Kašmir promet **Kašmir Huseinović**, direktor izdavačke kuće Nova knjiga **Predrag Uljarević** i direktorka Zavoda za udžbenike **Aleksandra Hajduković**.

Jednoglasan zaključak je da je pitanje autorskih prava u jednom od najizazovnijih perioda. Uljarević je na početku kazao i da je to samo jedan od razloga zbog koga je neminovno razmišljati o zajedničkoj inicijativi izdavača, koji što prije treba da razmisle o udruženju ili sličnom modelu saradnje.

Božović je konstatovao da se autorska prava u našim sistemima ne poštuju dovoljno, jer se ne smatraju imovinskim, svojinskim pravima i naglasio je da to pitanje, ipak, najprije pogada čitaoca.

"U doba digitalnih medija

čitav niz knjiga koje podliježu autorskim pravima, sa stanovišta autora i izdavača, nalaze se u slobodnoj cirkulaciji na internetu. Ta vrsta piraterije potkopava interese autora, čime njihova motivacija za stvaranje djela, koja ne mogu da zaštite, postaje sve manja. Izdavači u sredinama u kojima ne mogu da zaštite autorska prava biće u stalnoj borbi za opstanak. Ali ovo pitanje suštinski najviše pogađa interese čitalaca jer nam to onemogućava objavljivanje mnogih važnih knjiga i zanrova", kazao je Božović i dodao da ukoliko se "granice ne omeđe i ne problematizuje pitanje autorskih prava, moguće su porazne posljedice za savremenu književnost, kulturu, humanistiku"...

"Ključno pitanje je zajednički angažman i podizanje svijesti o važnosti rješavanja pitanja autorskih prava... Najmanje što možemo da uradimo je razmjena iskustva i saradnje u kojoj bi profesionalni izdavači mogli jedni drugima da budu potrebna podrška. Koncept autorskih prava kakav smo poznavali doživljava ozbiljan izazov, između ostalog i zbog novih medija i tehnologija", poručio je Božović.

Za Spahića je posebno važno i pitanje sloboda.

"Ne treba nikako da zaboravimo da je pitanje copyrighta pitanje slobode izražavanja, govora, pisanja, pa ako hoćete i slobode čitanja. I ono je limitirano, jer vi danas, pa i kad u punoj slobodi pročitate neki tekst, istraživački, naučni rad, imate unaprijed zadate okvire tumačenja", istakao je on.

Huseinović, kao izdavač i autor, smatra da je glavni problem znanje, odnosno neznanje malih i velikih izdavača... Takođe, smatra da je samoizdavaštvo na internetu ugrozilo našu struku, izgubili su se i kriterijumi, a samim tim se urušava kompletna profesija izdavača, ali autorstva. Najveći problem, po mom mišljenju je pauzalizacija kojoj teže veliki izdavači. Mi mali se teško možemo štiti", zaključio je Huseinović.

On je dodao da je smisao diskusije na tu temu definicija problema i sagledavanje mogućnosti udruživanja zarad pronalazača rješenja.

Direktor izdavačke kuće Clio, koja je ove godine počasni izlagač na sajmu, Zoran Hamović, osvrnuo se i na problem zaštite autorskih prava s aspekta vještačke inteligencije.

"Sigurno se u najkraćem može reći da danas autorskih prava više nema, zato

"Clio" svojim edicijama stvara lektiru za modernog intelektualca

U prethodnom dijelu programa Zoran Hamović je predstavio rad izdavačkog preduzeća "Clio" koje je ove godine počasni gost, a proslavlja 30 godina od objavljivanja prve knjige, odnosno 33 od osnivanja.

On je podsjetio da je "Clio" osnovan krajem dvadesetih godina prošlog vijeka u burnom vremenu kada su se dešavali veliki društveni preokreti, a sa osnovnom idejom da svojim edicijama stvori lektiru za modernog intelektualca i bude neka vrsta oslonca slobodnomislećem čovjeku. Izdavački koncept odlikuje se profilisanim edicijama, od svjetske proze, istorije, antropologije, psihologije, studija komunikacija i medija, menadžmenta i marketinga, ekologije, esejistike, preko teorije, istorije i kritike umjetničke prakse, do bibliotekarstva, muzeologije i obrazovne politike.

Time je "Clio" prkosio trendovima i istovremeno ih stvarao, kreirao, odlijevajući raznim izazovima tradicionalnog, a onda i modernog izdavaštva, ostajući vjeran i dosljedan iskućivo kvalitetu kao osnovnom kriterijumu.

Na širem međunarodnom planu "Clio" je odigrao i važnu ulogu u obnavljanju pokidanih i jačanju oslabljenih veza na polju kulture, a kao zadatak i misija ostaje određena vrsta bunta u kontekstu očuvanja slobode misli, rasuđivanja i vođenja kvalitetom štiva...

što sa svim ovim što se događa sa vještačkom inteligencijom praktično prestatje neka vrsta odgovornosti za autorski rad. To u ovom trenutku predstavlja veliki izazov za sve nas, koji je mnogo dublji nego što su u zakonskom smislu tehnički uređena autorska prava. To je pitanje koje mnogo više zadire u autorski rad i njegovu postojanost. Sad više nema nikakve razlike između onoga što smo označavali kao falsifikat i zloupotrebu, sa onim što je živo, organsko autorsko djelo. Pitanja koja danas postavljamo ne tiču se samo problema zaštite autorskog rada u digitalnom ambijentu, nego i uopšte, jer mi se još uvijek trudimo da štitimo zakonom odštampano, snimljeno autorsko djelo", tvrdi Hamović.

Hajduković je podsjetila da je ZUNS jedini državni izdavač u Crnoj Gori, što mu daje dodatnu težinu u odabiru produkcije literature, ali bez obzira na to, suočavaju se sa istim problemima, najčešće u želji kupaca, odnosno čitalaca, da prođu jeftinije...

"Iako smo državni izdavač, mi se takođe susrećemo sa povredom autorskih prava. Nastajanje jednog udžbenika ne dešava se preko noći, već je u pitanju proces

koji traje minimum godinu dana... Međutim, taj naš trud u finalu pada u vodu, jer se susrećemo sa povredom samim tim što nam se udžbenici maksimalno kopiraju za čime se nerijetko poseže zbog cijene, a sada se već i poklanjaju", rekla je ona.

Hajduković je zaključio i da su sajmovi knjiga važno mjesto susreta i polemisanja oko ovih tema, ali da i takve manifestacije treba da dožive određenu promjenu...

"Model sajma koji smo do sad njegovali vjerovatno je već u istoriji. Ono što dolazi kao budući nalog uređivanja budućih sajmova, je da se pronađe adekvatan prostor, da se napravi atrakcija od onoga gdje se nalaze izdavači, da se stvori ambijent povezanosti sa novim medijima jer je to ambijent u kome mladi plivaju i da se stvori komunikacija sa njima. Ne možete da ih izgubite ili da ih na silu tjerate da rade ono što neće. Treba im prići sa druge strane i motivisati ih da uđu u prostor koji je još uvijek od velikog značaja za intelektualni razvoj. Na kraju, takvu priču treba zatvoriti nekom vrstom konferencije kojom ćete provjeriti njihova znanja, osjećanja i dati im pečat vrijednosti koji nose sa manifestacije", zaključio je Hamović.